

หัวข้อการถอดบทเรียน
“ชื่อเรื่อง การต่อยอดท่องเที่ยวเชิงเกษตร”

สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองชัยนาท
จังหวัดชัยนาท
กรมส่งเสริมการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เป็นแหล่งเรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของคนในชุมชน โดยมีเกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จจากการปฏิบัติจริงในพื้นที่ เป็นผู้บริหารจัดการศูนย์ฯ นอกจากนี้ยังมี ศพก. เครือข่ายที่มีกิจกรรมเด่นในด้านต่างๆ ที่มีองค์ความรู้สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีและถ่ายทอดให้กับเกษตรกรทั้งในชุมชนและนอกชุมชนให้เข้ามาศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันศูนย์เรียนรู้การปลูกส้มโอขาวแตงกวา (สวนพวงฉัตร) เป็นเครือข่ายหนึ่งของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท เป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีองค์ความรู้ในด้านการปลูกส้มโอขาวแตงกวาให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมาตรฐานและปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจนสามารถต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองชัยนาท ได้ดำเนินการถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบ เพื่อนำบทเรียนที่ได้จากการสกัดความรู้การต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไปเผยแพร่ให้เกษตรกร และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนางานส่งเสริมและต่อไป

สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองชัยนาท

มิถุนายน 2564

	สารบัญ	หน้า
คำนำ		2
สารบัญ		3
ประวัติความเป็นมา		4
แรงจูงใจในการนำนวัตกรรม/เทคโนโลยีการเกษตรมาใช้ในการดำเนินงาน		4
วิธีการดำเนินงาน		5
ปัจจัยแห่งความสำเร็จ		๖
ปัญหา อุปสรรค และวิธีการแก้ไข		๖
ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรม		6
การขยายผลสู่เกษตรกรอื่นๆ		6

การถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี 2564
“ชื่อเรื่องการต่อยอดท่องเที่ยวเชิงเกษตร”

1. ประวัติความเป็นมา

1.1 เกษตรกรต้นแบบ

นายเสรี กล้าน้อย เจ้าของสวนพวงฉัตร และเป็นประธานศูนย์เรียนรู้การปลูกส้มโอขาวแตงกวา ซึ่งเป็นศูนย์เครือข่ายศูนย์หนึ่งของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เดิมประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งที่กรุงเทพมหานคร ต่อมาเมื่อปี 2540 ได้มีแนวคิดที่ขยับปลายของชีวิตอยากกลับมาทำการเกษตรที่บ้านเกิดจึงได้ลาออกและมาทำอาชีพเกษตรกรแบบเต็มตัวโดยการปลูกส้มโอขาวแตงกวาซึ่งเป็นผลไม้ท้องถิ่นที่มีรสชาติดีและมีชื่อเสียงของจังหวัดชัยนาท บนพื้นที่ 67 ไร่ ในพื้นที่ หมู่ที่ ๘ ตำบลเขาท่าพระ อำเภอเมืองชัยนาท ได้ศึกษาหาความรู้ด้านการปลูกและดูแลรักษาส้มโอ และได้นำเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มาปรับใช้ภายในสวนจนประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่เมื่อปี 2554 ได้ประสบปัญหาจากอุทกภัยน้ำท่วมทำให้สวนส้มโอขาวแตงกวาได้รับความเสียหายทั้งหมด หลังจากนั้นน้ำลดแล้วได้แบ่งพื้นที่ปลูกส้มโอขาวแตงกวา จำนวน 37 ไร่ ส่วนพื้นที่ที่เหลือแบ่งปลูกข้าว เพื่อสร้างรายได้ก่อนส้มโอขาวแตงกวาจะให้ผลผลิต ปัจจุบันสวนพวงฉัตรผลิตส้มโอขาวแตงกวาที่มีคุณภาพ และได้รับการรับรองมาตรฐานตามระบบการตรวจรับรองมาตรฐาน GAP และสามารถต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมสวนและได้ชิมส้มโอขาวแตงกวา จนเป็นที่รู้จักและยอมรับจากเกษตรกรทั้งในและต่างจังหวัด ตลอดจนนักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง

1.2 ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

ศูนย์เรียนรู้การปลูกส้มโอขาวแตงกวา (สวนพวงฉัตร) เข้าร่วมเป็นศูนย์เครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอเมืองชัยนาท เมื่อปี 2558 จากความรู้และประสบการณ์ในการปลูกส้มโอขาวแตงกวาสามารถถ่ายทอดความรู้และเทคนิคต่างๆ เช่น การทำให้ส้มโอขาวแตงกวาให้ผลผลิตตรงกับช่วงเทศกาลต่าง ๆ การทำเกษตรแบบปลอดภัย โดยใช้พืชสมุนไพรและสารชีวภัณฑ์ต่างๆ ทดแทนการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคแมลง เป็นต้น ให้กับเกษตรกรที่สนใจได้เข้ามาศึกษาดูงานทั้งในพื้นที่และต่างจังหวัด นอกจากนี้ยังสนับสนุนและให้ความร่วมมือกับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอเมืองชัยนาท (ศพก.หลัก) และศูนย์เครือข่ายอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในด้านการบริหารจัดการและการปรับใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ

2. แรงจูงใจในการต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

๑. สัมโอขาวแตงกวาเป็นผลไม้ท้องถิ่นที่มีรสชาติดีและเป็นของฝากที่มีชื่อเสียงของจังหวัดชัยนาทมานานแล้ว

๒. มีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการทำการเกษตรแบบปลอดภัยใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค

๓. จากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ผู้บริโภคมีกำลังซื้อที่น้อยลงจึงอยากจำหน่ายผลผลิตถึงมือผู้บริโภคโดยตรงไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้ผู้บริโภคได้ซื้อสัมโอขาวแตงกวาในราคาถูกลงกว่าที่วางขายในท้องตลาดทั่วไป

3. วิธีการดำเนินงาน(กระบวนการ/ขั้นตอนการดำเนินการของเกษตรกรต้นแบบ)

นายเสรี กล้าน้อย กล่าวว่า ตนเองเริ่มต้นมาจากสายอาชีพด้านช่าง แต่เมื่อตั้งใจที่จะหันเหชีวิตมาทำอาชีพด้านการเกษตรได้พยายามไฝหะความรู้ที่จะมาพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรทั้งที่เป็นสถาบันการศึกษา อาจารย์และนักวิชาการด้านต่าง ๆ รวมทั้งเกษตรกรชาวสวนสัมโอที่ประสบผลสำเร็จ และได้นำองค์ความรู้เหล่านั้นมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสวนของตนเองทำให้ผลผลิตสัมโอขาวแตงกวามีรสชาติค่อนข้างนิ่งตรงตามเอกลักษณ์ของสัมโอขาวแตงกวาคือหวานอ่อนเปรี้ยว ประกอบกับมีความตั้งใจจะผลิตสัมโอขาวแตงกวาที่ปลอดจากสารเคมีกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชโดยสารชีวภัณฑ์และพืชสมุนไพรต่าง ๆ มาทดแทนควบคู่ไปกับการบำรุงรักษาต้นให้สมบูรณ์แข็งแรง ก็ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ และในช่วงหลายปีที่ผ่านมาได้รับการติดต่อจากเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่สนใจในองค์ความรู้ได้ขอเข้ามาศึกษาดูงานอยู่เป็นประจำ รวมทั้งได้ร่วมกับหน่วยงานราชการ และสถาบันทางการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม - ชัยนาท ทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพของสัมโอขาวแตงกวาจังหวัดชัยนาท ได้มีโอกาสพบปะผู้มีความรู้ในสาขาต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนรวมทั้งบุคลากรของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลพบุรี ได้มีข้อเสนอว่าในช่วงเทศกาลต่างๆ ทางสำนักงานฯ จะประชาสัมพันธ์เชิญชวนแนะนำคณะทัวร์ที่สนใจด้านการเกษตรมาชม - ชิม - ซูป ทางสวนพวงฉัตรมีความพร้อมในการต้อนรับคณะทัวร์หรือไม่ซึ่งในส่วนตัวก็มีแนวคิดที่จะพัฒนาต่อยอดศูนย์เรียนรู้ฯ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้ที่สนใจ และผลผลิตถึงมือผู้บริโภคโดยตรงไม่ต้องผ่านคนกลางทำให้ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อได้ตามความพอใจในราคาที่ถูกลง และที่ผ่านมาก็สามารถบริหารจัดการสวนให้มีผลผลิตออกมารองรับตลาดในช่วงเทศกาลอยู่แล้วรวมทั้งมั่นใจในมาตรฐานของผลผลิตที่ผลิตได้ จึงได้ตกลงร่วมโครงการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานลพบุรี

นายเสรี กล้าน้อย ได้กล่าวถึงองค์ความรู้ในการดูแลรักษาสัมโอขาวแตงกวาให้มีผลผลิตออกตรงในช่วงเทศกาล ว่าการกำหนดช่วงเวลาให้สัมโอขาวแตงกวามีผลผลิตออกตรงกับช่วงเทศกาลต่าง ๆ เช่น ช่วงเทศกาลสงกรานต์ ช่วงเทศกาลตรุษจีน ช่วงเทศกาลปีใหม่ เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับสวนสัมโอที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาชม- ชิม - ซูป ภายในสวน สำหรับการดูแลรักษาสวนสัมโอขาวแตงกวาให้มีผลผลิตจำหน่ายตรงกับเทศกาลดังกล่าวต้องมีการบังคับให้ส้มโอติดดอกก่อนช่วง

เทศกาลนั้น ๆ ประมาณ ๘ เดือน เช่น ต้องการให้ส้มโอมีผลผลิตออกในช่วงเดือนเมษายน ๒๕๖๕ ต้องบังคับให้ส้มโอออกดอกในช่วงเดือนกันยายน ๒๕๖๔โดยใช้วิธีการปรับ C : N ratio ให้เหมาะสมกับการติดดอกออกผลของส้มโอ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

๑. เริ่มจากการเตรียมต้นก่อนเปิดตาดอก ประมาณเดือนครึ่งถึงสองเดือนโดยการตัดแต่งกิ่งให้โปร่งแสงแดดส่องถึงแล้ว ให้ใส่ปุ๋ยเคมีสัดส่วน N : P : K (4 : 1 : 3) เพื่อบำรุงต้น ปริมาณขึ้นอยู่กับอายุและขนาดของต้นส้มโอ ในช่วงเดือนกรกฎาคม

๒. เมื่อต้นส้มโอขาวแตงกวาเริ่มแตกใบอ่อน รोजนใบอ่อนเป็นใบเพสลาดให้ใส่ปุ๋ยเคมีสูตรที่มีสัดส่วน N : P : K (1 : 1 : 4) จำนวน 3 ครั้ง ห่างกัน 7 วัน เพื่อให้ต้นส้มโอขาวแตงกวาได้สร้างและสะสมอาหาร

๓. ช่วงเดือนกันยายน ทำการเปิดตาดอก โดยใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 13 : 0 : 46 และฮอร์โมนต่างๆ จากนั้นให้น้ำและดูแลตามปกติ

๔. หลังจากต้นส้มโอขาวแตงกวา เริ่มติดผลขนาดเท่าเม็ดมะยม ใส่ปุ๋ยเคมีสูตรที่มีสัดส่วน N : P : K (3 : 1 : 4) จากนั้นให้น้ำและดูแลตามปกติ

๕. ก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิตส้มโอ 1 เดือน หรือช่วงเดือนมีนาคมให้พ่นปุ๋ยเคมีทางใบ สูตรที่มีสัดส่วน N : P : K (1 : 1 : 4) เพื่อปรับความหวาน

4. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

นายเสรี กล้าน้อย กล่าวว่า การศึกษาหาความรู้ก่อนที่จะปลูกทำให้ไม่เสียเวลาในการลองผิดลองถูกและสิ่งสำคัญในการทำการเกษตรนั้นต้องมีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้าและตนเอง รวมทั้งการเป็นผู้ให้คือให้ความรู้ และให้ความปลอดภัยต่อผู้บริโภค เป็นหลักที่ยึดถือตลอดมา

5. ปัญหา อุปสรรค และวิธีการแก้ไข

ปัญหา/อุปสรรค

1. ภัยธรรมชาติ (แล้ง, น้ำท่วม)
2. ในช่วงเทศกาลผลผลิตมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด
3. สถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 (COVID-19)

วิธีการแก้ไข

1. มีหน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด/สำนักงานเกษตรอำเภอ ได้เข้ามาสำรวจการสถานการณ์น้ำในช่วงฤดูแล้งและประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ช่วยเหลือ
2. ศึกษาค้นคว้าจนสามารถปลูกส้มโอขาวแตงกวาให้ผลผลิตออกในช่วงเทศกาลต่างๆได้ เช่น เทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ และตรุษจีน เป็นต้น
3. นักท่องเที่ยวที่เคยมาแล้วประชาสัมพันธ์บอกต่อและติดต่อสอบถามช่วงที่มีผลผลิต

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรม (ต่อตัวเกษตรกร รายได้ หรือคุณภาพชีวิต เป็นต้น)

ต่อตนเอง ตนเองและครอบครัวมีความสุขภาพที่ดี ผลผลิตที่ได้ปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ต้นทุนการผลิตลดลงและทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีความสุขใจที่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้แก่ผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน

ต่อสังคม เป็นศูนย์เรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน และคนทั่วไปที่สนใจในการปลูกส้มโอขาวแตงกวา อีกทั้งยังได้บริโภคส้มโอขาวแตงกวาในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด และปลอดภัยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช อีกด้วย

7. การขยายผลสู่เกษตรกรอื่นๆ

นายเสรี กล้าน้อย ได้ศึกษาค้นคว้าความรู้ทั้งด้วยตนเองและจากหน่วยงานต่างๆ และนำความรู้ที่ได้รับและประสบการณ์ของตนเอง มาถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรทั้งในและนอกชุมชนโดยเป็นเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ศูนย์เครือข่ายด้านไม้ผล ของอำเภอเมืองชัยนาท เพื่อให้เกษตรกรเข้ามาเรียนรู้การปลูกส้มโอขาวแตงกวาแบบปลอดภัย และในอนาคตต่อยกต่อยอด โดยให้คนที่สนใจเข้ามาพักและลงมือทำกิจกรรมภายในสวนส้มโอขาวแตงกวาได้

ภาพกิจกรรม

นายเสรี กล่ำน้อย
เกษตรกรต้นแบบ

ภาพศูนย์เครือข่าย

ภาพกิจกรรม

ภาพการถ่ายทอดองค์ความรู้

ภาพความสำเร็จการดำเนินงาน

